

Bulletin european

Anul VII. N. 69,

Iunie, 1980

Noi Tracii

Fondator: Prof. Dr. Iosif Constantin Drăgan

SPATIUL TRACIC

Comunicare
la
al III-lea
Congres Internațional
de
Tracologie

Josif Constantin Dragan

Afirmația lui Herodot potrivit căreia Tracii sunt cel mai numeros neam după Indieni îi obligă pe cercetătorii istoriei antice europene să reconsidere nu numai importanța ce-a avut-o nemul trac pentru civilizația europeană, dar și problema spațiului locuit de ei, care, la rândul său, presupune și o reconsiderare a locului de formare a popoarelor europene. Fără a intra în amănunte, credem că numele de indo-european este nepotrivit, iar dacă se acceptă încă teza unității europenilor cu Persanii, Afganii și Indienii, teză formulată acum un secol și jumătate de Franz Bopp, atunci ar fi mai nimerit să li se spună Euroindieni. Cât privește locul de

formare al popoarelor euroindiene, trebuie renunțat la teoriile de până acum, după care ele s-ar fi format în Siberia (după Magan), în Turkestan (după Feist), în Kazahstan (după Nehring), sau în podișul Pamirului (după Mayer, Herzfeld și Pârvan) și adoptate teoriile după care aceste popoare s-au format în Europa. Un argument în acest sens îl constituie condițiile mai puțin prielnice de viață pe care le oferă mai toate locurile indicate până acum într-o epocă nu prea îndepărtată de la ultima glaciațiune. Toți cercetătorii istoriei vechi sunt de părere că primele civilizații s-au format pe malul unor mari fluvii: Nilul, Tigrul și Eufratul, Indus, Gange, Fluviul Galben etc., datorită condițiilor prielnice de viață oferite, adică lunca, foarte ușor de lucrat în comparație cu celălalt pământ, peștele din abundență, păsările. Din păcate, unul din marile fluvii pe malurile căruia existau toate premisele pentru a se naște și a se dezvolta o civilizație, a fost ignorat, cu rare excepții.

Evorba de fluviul Dunărea, cel mai însemnat din Europa, coridor de legătură cu toate zonele continentului, oferind toate condițiile pentru o viață mai ușoară omului din neolitic. A supra importanței Dunării a atras atenția V. Gordon Childe, în lucrarea *The Danube in the Prehistory*. Dacă luăm în considerație bazinul Dunării, care se leagă direct de spațiul nord-vest pontic, unde s-ar fi format popoarele euro-indiene, după savanți ca Peaje, Myres, Childe, Schrader și Carnoy, atunci avem un spațiu corespunzător pentru a-l fixa ca leagăn de formare al popoarelor europene în Europa și nu aiurea. De altfel, existența unor mari arii de cultură unitară în cadrul acestui spațiu neolitic, culturi caracterizate printr-o mare inventivitate și valoare artistică, ar constitui încă un argument în susținerea tezei europeiste a formării popoarelor europene. După aceea, în sursele asiobabiloniene se păstrează informații privind apariția unor popoare noi la hotarele de vest și de nord ale Mesopotamiei, în mileniul al treilea anterior. Este vorba de Hurriți (Mitani) și de Kassiți, popoare de origine europeană. Aceasta presupune o migrare spre răsărit și spre sud a Euroindienilor în vremea respectivă, o migrație provocată, probabil, de o creștere demografică, și continuată spre sfârșitul mileniului al III-lea și începutul mileniului al II-lea, când Luvii, popor european, venit din Peninsula Haemusului, trec în Asia Mică, pe urmele lor deplasându-se mai apoi și Hitii. În această vreme are loc și europeanizarea vestului continentului nostru, după cum opinează unii savanți, prin deplasarea Italo-Celților spre apus și în Peninsula Italiei.

Din felul cum este prezentată migrarea unor popoare din zona bazinului dunărean și din Peninsula Haemus-ului, rezultă că neamurile mai însemnate din Europa sunt înrudite ca rasă și ca limbă, ipoteză susținută atunci când s-a considerat că prima mare civilizație a fost cea pelasgică, datorită unui singur popor din care s-au format ori s-au desprins, după aceea, neamurile europene, dar și după ce s-a demonstrat că Pelasgii au fost un popor înrudit cu Tracii și Illiri. Cât privește limba Euroindienilor, credem că au dreptate cei ce susțin că ne aflăm în fața unui sistem de

fenomene lingvistice, cum le numește Gonzague de Reynold. În cazul Tracilor, Italicilor și Celților nu este exclusă legătura lingvistică între aceste popoare, Vasile Pârvan fiind unul dintre susținătorii înrudirii între tracă și latină. O înrudire lingvistică a existat și între limba tracă și cea a populațiilor preelenice din Grecia de astăzi, din insulele din Marea Tracă și din Creta. De altfel, Aheii și Dorienii sunt popoare care vin în Grecia din Peninsula Haemusului, iar spațiul de formare al Tracilor și Grecilor a fost un spațiu comun.

După primele migrații din spațiul euro-indian, se conturează cu mai multă exactitate spațiul pe care-l locuiau triburile trace. Iată cum definește grecul C. Romaios noțiunea de Tracia:

“Se pare că acest nume a indicat, la început, un popor și apoi un ținut. La început, Tracia era pur și simplu Țara Tracilor, țara unde locuiau Tracii. În epoca antică, atât poporului, cât și țării li se atribuiau dimensiuni gigantice. Herodot, vorbind de Traci, îi considera cea mai mare națiune de pe pământ, după Indieni. Dionysos (...) scria că Tracii erau răspândiți pe un teritoriu fără sfârșit. După mulți alți scriitori ai antichității, Tracia era cea de-a patra parte a pământului, după Europa, Libia, Africa și Asia. Toate acestea sunt însă date generale și teoretice. Tracia era numele regiunii ce se întinde între Marea Egee, Marea Neagră și apele Axinos și Dunăre. În epoca prehomerică, prin termenul geografic Tracia, se înțelegea Tessalia și o parte din Macedonia de sud. Hotarele Traciei de sud erau situate în Panonia. Se pare că unele grupuri de Traci au emigrat și mai la sud, în regiunea muntelui Helicon, unde au adus cu ei cultul muzelor și dragostea de poezie. La Delfi, de altfel, “rasa” Tracilor avea o poziție predominantă, până în anul 355 anterior, când au fost exterminați de Foceni. Mai târziu, Tracia avea o semnificație mai cuprinzătoare, înțelegându-se prin acest termen teritoriul ce trecea de Dunăre, ajungând în estul Europei Centrale, unde locuiau Geții și Dacii. Cu alte cuvinte, frontierele Traciei depășeau România actuală și se întindeau până dincolo de Basarabia. Încă de pe timpul lui Herodot, pentru Greci, Tracia însemna totalitatea țărilor ce se găseau la nord de Grecia antică. Deci, și în această epocă, Tracia avea o întindere nedefinită”.

Din felul în care C. Romaios definește spațiul tracic, opinia lui fiind împărtășită de toți aceia care s-au ocupat de trecutul îndepărtat al sud-estului și răsăritului european, se poate vedea că centrul acestui spațiu îl forma bazinul Dunării mijlocii și al Dunării de Jos, de unde s-au extins, după ce încep deplasările unor neamuri euro-indiene spre răsărit, miazăzi și apus, în zonele de la sud de Munții Haemus, spre Boemia de azi, de-a lungul Vistulei spre Baltica și pe malul nordic al Mării Negre, până la Chersonesul Bosforului cimerian.

(va urma)

LES RAPPORTS LINGUISTIQUES ENTRE LES THRACES ET LES CELTES

I. DURIDANOV

(suite du numéro précédent)

Récemment est paru un article par le linguiste russe V.P. Neroznak sous le titre «Parallèles paléobalkaniques et celtiques» (en russe, dans: *Kelty i keltskije jazyki*, Moskva, 1974, p. 42-50). En général l'auteur a employé des parallèles onomastiques qui sont donnés déjà par Dečev dans son livre «Die thrakischen Sprachreste». Après chaque nom propre thrace - de personne, de lieu etc. - il a cité des parallèles non seulement d'origine celtique, mais aussi de la langue illyrienne, de langues microasianiques etc. Donc, cet article ne présente pas une contribution à notre problème.

L'unique parallèle thraco-celtique proposé par D. Dečev dans un article de 1922 (sous le titre «Un parallèle thraco-celtique du domaine de la religion», en bulgare, dans: *Izvestija bălg. ist. družestvo*, V, 1922, p. 17-23) qui attire notre attention - c'est la dénomination du «cavalier thrace», une divinité païenne, - *Hērōs*, *Hēros*, *Herōs* (attestée dans beaucoup d'inscriptions grecques et latines), selon Dečev = **ieros* resp. **iaros*, comparée par lui avec le celtique *ieuru*, *eiōrou* et *iorebe* (dat.). Dans ce cas Dečev a supposé que l'i.-e. *eu* est représenté dans la langue thrace par *e*. Mais c'est un trait linguistique de la langue dace (ou daco-mysienne) et non pas de la langue thrace (voir V. Georgiev, *Trakite...*, p. 202, 203, 220). De plus, il n'est pas sûr que le nom *Herōs* est d'origine thrace. Par exemple nous ne trouvons pas ce lexème parmi les restes de la langue thrace qui sont interprétés ou mentionnés dans le livre nouveau sur cette langue par M.V. Georgiev «*Trakite i tehniat ezik*» (en bulgare; *Les Thraces et leur langue*), Sofia, 1977.

A mon avis nous n'avons pas à notre disposition des faits linguistiques qui témoignent d'une parenté étroite entre le thrace et le celtique. Le problème peut être posé de la manière suivante: est-ce que les contacts entre les Celtes et les Thraces dans les derniers siècles avant notre ère ont laissé des

vestiges dans la langue thrace ou dans la langue dace? Il s'agit avant tout de l'onomastique thrace ou dace.

Il est probable par exemple que le nom de personne *Katomaros* attesté dans une inscription grecque des environs de la ville Kyzikos et traité comme thrace chez Dečev (Die thrak. Sprachreste, p. 235), est d'origine celtique, parce qu'il y a un nom de personne celtique qui est identique: *Catumarus* (Holder, Alt-celt. Sprachschatz I 858), cité déjà par Dečev. Mais *Katomaros* ne peut pas être expliqué comme thrace (V. Georgiev ne l'a pas mentionné dans son livre «Trakite i tehniat ezik»).

L'élément *mark(o)-* dans les noms de lieux *Marko-daua* (ville en Dacie), *Drasi-marka* (forteresse en Dardanie) et *Marke-rôta* (forteresse dans la région Haemimontus et en Mésie) est probablement le mot celtique *marca* 'cheval', irl. *marc*, cymr. *march*, cf. aussi le nom de lieu *Marco-durum* (J. Pokorny, Idg. etym. Wörterbuch, p. 700).

D'origine celtique est sans doute le nom de la ville *Bononia* sur le Danube (aujourd'hui *Vidin*) dans la région antique Moesia superior, cf. *Bononia* en Pannonie et en Gaule.

Probablement sont aussi d'origine celtique les noms de lieux suivants:

Durostorum (dans les inscriptions latines), *Durostoron* (chez Ptolémée) - dans la Mésie inférieure, aujourd'hui la ville *Silistra*; cf. l'élément *Duro-* dans les noms de lieux celtiques *Duro-cortorum*, *Duro-brivae*, *Durolevum* etc. (V. Beševliev, dans: Actes du Ier congrès inter. des études balk. et sud-esteurop., VI, Sofia, 1968, p. 422), du gall. *doro* 'ostium', *Duro-*, *-durum* dans des noms de lieux (Pokorny, Idg. etym. Wörterbuch, p. 278).

Duries (Procopé), castellum en Dacie méditerranéenne, *Duriis*, cf. les noms de lieux celtiques *Duriae*, *Duria* (V. Beševliev, op. cit., p. 418).

Kandarás (Procopé), castellum dans la région de la ville Germaneia (au Sud de Sofia). Beševliev (op. cit. 419) l'a comparé avec le nom de lieu antique en Suisse *Candara* qui s'explique du celt. *cando-* 'blanc'. Mais Dečev (Die thrak. Sprachreste, p. 226) considère le nom *Kandaras* comme thrace et le compare avec le nom du village en Paphlagonie *Kándara* (attesté chez Et. de Byzance).

Kasibonōn (Procopé), castellum dans la région Haemimontus, est identique avec le nom de la divinité celtique *Casebonus*, attesté dans une inscription latine de Lomnica, arrondissement de Trăn, à l'ouest de Sofia (Beševliev, op. cit., p. 419).

Olodoris (Procopé), forteresse dans la région de Naissos. Selon Beševliev (op. cit., p. 420) c'est un nom composé dont l'élément premier est = le celt. *ollo-* "grand" dans les noms de lieux *Ollo-briga*, *Ollo-bagiae* et dans les noms de personne *Ollo-dagos*, *Ollo-gnatos* (cités par Holder, Alt.-Celt.

Sprachschatz II 847) et le second élément est = le celt. *doro-* 'porte', anc. -irl. *dorus* n.

Setlotes (Procopé), castellum sur la rivière Timachus. Selon Dečev (Die thrak. Sprachreste, p. 434) «sicher keltisch», en consideration du nom de la divinité celtique *Setlocenia* - gall. *Deae Setloceniae* (sur l'étymologie cf. Pokorny, op. cit., p. 890).

Dans sa communication sous le titre «Keltische Ortsnamen in den Kastellverzeichnissen bei Prokop» au cours du Ier congrès international des études balkaniques et sud-est-européennes (Sofia, 26 août - 1 septembre 1966, cf. les Actes du congrès, tome VI, 1968, p. 415-423) le linguiste bulgare V. Beševliev a considéré comme celtique un grand nombre des noms géographiques dans les régions Dacia mediterranea et Dacia ripensis, mais aussi en Thrace, et comme preuve a cité des noms de lieux celtiques d'autres pays qui sonnent d'une façon semblable. Mais la plupart de ses comparaisons qui reposent en général sur le lexique de Holder «Alt-celtischer Sprachschatz», n'est pas, à mon avis, convaincante. Par exemple: *Saebries* (castellum dans les environs de Bulgaraca, à l'est de Sofia) comparé avec les noms de rivières *Salera*, *Salia* et le celt. *briva*, *bria* 'pont', mais cf. aussi le mot thrace *bria* 'ville'; *Arbatias* (castellum dans la région Dacia mediterranea): celt. *Arbatilicus pagus*; *Meldia* (mansio à l'ouest de Sofia), comparé par Beševliev avec le nom d'une tribu celtique *Meldi*, mais cf. les objections de Dečev, Die thrak. Sprachreste, p. 292; *Scretisca* (mutatio entre Meldia et Serdica) - le suffixe *-isk(a)* dans ce nom est selon Beševliev d'origine celtique, mais ce n'est pas vrais, il se trouve aussi dans la langue thrace, cf. les noms de lieux thraces *Doriskos* (plus tard Traianopolis), *Garēskos* (= *Gariskos*) etc.; *Deurias* (castellum dans la région de Remisiana) comparé avec les noms de lieux celtiques *Dubra*, *Dubrodunum*, *Dubris* ou du celt. *derw-*, *Derv-* 'chêne'; *Kandilar* (castellum dans la région de Naissos), comparé avec les noms de lieux celtiques *Candiacum*, *Candiacus*, *Candali-cae*, *Candidus*, *Candiedo* (Dečev, op. cit., p. 226, a considéré ce nom comme identique avec le lat. *candelaber*); *Barachtestes* ou *Varachtestes* (castellum dans la même région), comparé avec le celt. *Vara* (rivière), mais qu'est ce que signifie *-chtestes?*; *Gembero* (castellum dans la région d'Aquae) comparé avec le celt. *gaba-rus* 'torrent', *Gabranus*, *Gambreion* (lieux) ou avec *gabro-* 'chèvre', *Gabreta* («Steinbockwald»), *Gabrila*, *Gabromagus*; *Lakkoburgo* (castellum dans la région de Timacus), comparé avec les celt. *Laccobriga*, *Lacobrigenses*; *Tra(s)mariska* (ville sur le Danube, aujourd'hui Tutrakan), = *Trans-mariska*, selon Holder (op. cit., I 431, 1904) et Beševliev (op. cit., 422) *-mariska* est d'origine celtique, mais cf. anglo-sax. *merisc* m. 'marais', moyen latin *marisca* 'idem' (emprunt germanique), moyen néerlandais *mersch*, *marsch* (Pokorny, op. cit., p. 748) etc.

En conclusion on peut dire que les contacts des Celtes après leur invasion au sud du Danube au IIIe siècle avant notre ère - c'est un fait historique bien connu - avec la population autochtone ont laissé des vestiges dans la toponymie et aussi dans la langue des Thraces, mais ces vestiges ne sont pas si considérables, comme on voudrait les présenter.

**METALURGIA BRONZULUI
LA TRACII
DIN SPATIUL
CARPATO-PONTO-DUNAREAN**

M. Petrescu-Dâmbovița

Problema metalurgiei bronzului la Tracii din spațiul carpato-ponto-dunărean a atras atenția arheologilor români și străini în mai multe rânduri de la sfârșitul secolului trecut și până în prezent. Printre lucrările cele mai importante ale arheologilor români în această direcție menționăm pe cele ale lui I. Andrieșescu, V. Pârvan, I. Nestor, Mircea Rusu, Al. Alexandrescu, A. Aricescu, Al. Vulpe și M. Petrescu-Dâmbovița. La acestea trebuie să adăugăm contribuțiile savanților străini ca J. Hampel, I. Milleker, M. Roska, Fr. Holste, W.A. von Brunn și H. Müller-Karpe. Toți acești specialiști și alți câțiva au studiat mai ales bronzurile găsite în acest spațiu, în special din punct de vedere al tipologiei, al cronologiei, al felului în care el se putea sincroniza cu așezările și necropolele contemporane și sub raportul distribuției lor teritoriale. Unele dintre aceste lucrări au încercat desigur o clasificare, precum și explicarea plauzibilă care a dus la ascunderea acestor depozite; ele caută deasemenea să interpreteze datele analizelor chimice și spectroscopice, destul de puține în comparație cu piețele de aramă (nici o sinteză însă de acest fel n-a fost dedicată bronzului).

Studii în acest sens au fost publicate în ultimii zece ani, având ca obiect topoarele și coasele de bronz găsite pe teritoriul românesc. Aceste studii au fost cerute pentru seria *Prähistorische Bronzefunde*, ce apare sub redacția profesorului H. Müller-Karpe. Alte studii, în curs de elaborare, se referă la pumnale, fibule, centuri, brățări de bronz recuperate pe același teritoriu. La toate acestea se adaugă ediția *Corpus*-ului de depozite de bronz găsite în România, pe care semnatarul acestui articol l-a elaborat după îndelungate cercetări în muzeele românești și în străinătate (M. Petrescu-Dâmbovița, *Depozite de bronzuri în România*, București, 1977; de asemenea, *Die Sichel in Rumänien mit Corpus der jung- und spätbronzezeitlichen Horte Rumäniens*, în "Prähistorische Bronzefunde", XVIII, I, München, 1978).

Obiectul expunerii de față este de a pune în lumină, pornind de la stadiul actual al cercetărilor, evoluția metalurgiei bronzului de la început și până la apogeu. Vom încerca deasemenea să degajăm caracterele esențiale ale fiecărei etape ale acestei evoluții într-un context mai vast, de natură să reflecte și importanța metalurgiei bronzului dezvoltată la Tracii din spațiul carpato-ponto-dunărean.

În spațiul considerat, ca și în Asia Mică și în Europa, de la Caucaz până în Irlanda, începuturile acestei metalurgii ar putea fi puse în legătură cu arăturile arsenicale (pseudo-bronz), ce au precedat aliajul aramă-staniu.

Sub raportul cronologic, arăturile arsenicale sunt datate în Australia între mileniul VI-III î.e.n.; în Transcaucazia între sfârșitul mileniului V și prima jumătate a primului mileniu î.e.n. și în Caucaz din mileniul III î.e.n. În această privință, spațiul carpato-ponto-dunărean se situează în ultima parte a eneoliticului, așa cum ne indică analizele spectroscopice prelevate din multe obiecte găsite în așezarea de tip Căcuteni B de la Sărata Monteoru. Constatăm prezența alăturilor arsenicale și în perioada Bronzului Vechi, după cum o dovedesc unele piese găsite atât la Sărata Monteoru, cât și la Tulcea și Deva.

În spațiul carpato-ponto-dunărean, după declinul metalurgiei cuprului, în perioada de tranziție spre Epoca de bronz, se constată o activitate mai bogată chiar la începutul acestei ere. Apar alături de obiectele de aramă pură sau arsenicală, primele piese din bronz. Ca dovadă cităm securea de tip Dumbrăvicioara cu 1,45% Sn, găsită în ultimul strat al așezării ce aparține culturii Schneckenberg de la Sfântul Gheorghe, ca și inelul spiralat ce conține 1,55% Sn, descoperit într-un mormânt de la Glăvăneștii Vechi (Iași). Se pune întrebarea dacă aliajul din care sunt făcute aceste obiecte e un produs local sau e vorba mai degrabă de piese de origine egeeană, căci lumea egeeană cunoștea de pe atunci metalurgia bronzului. La această primă serie de obiecte se adaugă câteva tipare de topit piese de bronz. Numărul cel mai important de piese din metal în raport cu perioada de tranziție ca și tehnologia utilizată indică fără îndoială un stadiu mai avansat de dezvoltare social-economică a comunităților tribale respective din epoca de bronz.

În timpul Bronzului Vechi, spațiul carpato-ponto-dunărean producea topoare de aramă și de bronz de tip analog cu cele atestate în sud-estul Europei, în Caucaz, și în Orientul Apropiat. Aceste analogii sunt probabil accidentale. În plus, aproape toate celelalte tipuri de topoare specifice bronzului din acest spațiu, derivă fără vreo influență exterioară din forma foarte simplă de topor de tip Baniabic.

În tot mileniul al II-lea î.e.n. s-a cristalizat în spațiul respectiv și plecând de la substratul constituit în epoca precedentă (mileniul al III-lea î.e.n.) un centru dintre cele mai importante pentru metalurgia bronzului. În acest context se evidențiază prin frumusețe și numărul pieselor, depozitele de bronz mijlociu (până la Hallstatt-ul Vechi inclusiv) din Transilvania.

Bronzurile produse de acest centru metalurgic - a cărui activitate

continuă într-un ritm mai lent în Hallstatt-ul mijlociu - rivalizează cu cele din centrul euroasiatic dintre Nipru și Ienisei, aflat în legătură cu centrul carpato-ponto-dunărean. Ele rivalizează de asemenea cu produsele centrului caucazian cu care n-a avut niciodată legături și care deci nu l-a putut influența, cu toată abundența produselor sale.

De altfel, cercetătorii au remarcat raritatea, în toată Europa orientală, a obiectelor caucaziene de import, complet diferite de producția locală.

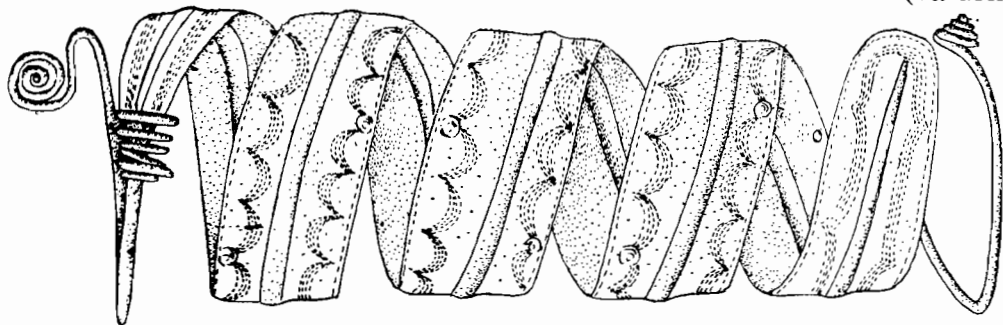
Cu toată absența mărturiilor privind sosirea în Carpați a unor valuri pornite din Caucaz, nu putem exclude posibilitatea ca bronzurile caucaziene și din răsăritul Europei să aibă o rădăcină comună în Persia și Mesopotamia.

În privința metalurgiei bronzului, dezvoltată de Tracii carpato-dunăreni se accentuează faptul că diferitele piese provin din centre metalurgice aflate în Europa centrală și balcano-danubiană.

La Tracii carpato-ponto-dunăreni, metalurgia bronzului începe să se dezvolte în timpul Bronzului Mijlociu. Mai ales în Transilvania s-a creat un bogat repertoriu de forme originale, dezvoltate pe baza unor idei împrumutate din străinătate, forme încă insuficient dezvoltate sub raport tipologic și cronologic. Conținutul bogat în cositor al bronzurilor din această epocă s-ar explica prin accesul ușor la sursele de aprovizionare cu materie primă de care dispuneau unitățile tribale carpato-dunărene, grație schimburilor active cu Europa centrală. Tiparele descoperite la Pecica, jud. Arad, Monteoru, jud. Buzău etc. dovedesc că prelucrarea metalului se făcea la fața locului. Un echipament de război perfecționat cum sunt săbiile de tip Boiu-Sauerbrunn, topoarele de luptă cu disc și brățelele descoperite, precum și vestigiile din aria culturilor Wietenberg și Otomani vorbesc despre spiritul războinic al reprezentanților acestor culturi. Anumite topoare de luptă (cu disc), fabricate în Transilvania și răsăritul Ungariei s-au răspândit pe calea schimburilor la est până la Bug și la nord până la Oder și Elba, precum și în Pomerania. Această răspândire trebuie pusă în legătură fie cu marile drumuri ale ambrei, fie cu exploatarea zăcămintelor de aramă și cositor din bazinul Elbei.

Atenția arheologilor români și străini a fost atrasă adesea de problema relațiilor dintre aceste bronzuri și lumea miceniană. Au fost studiate în special săbiile lungi de bronz destinate mai mult pentru împuns decât pentru tăiat, precum și decorul spiralat de pe anumite obiecte de bronz, de aur sau de ceramică din acea epocă.

(va urma)

MEDALIE «BUREBISTA?»

Gabriel Iliescu și Radu Ion

Analiza chimică - spectrografică și metalografică - a unor monede de argint a fost executată de ing. Radu Ion de la Institutul de Studii al metalelor neferoase din București, în legătură cu precizarea metalurgiei medaliei apocrife, presupusă că reprezintă imaginea lui Burebista pe avers (vezi articolul publicat în numărul precedent de primul semnatar al textului de față).

Medalia "Burebista" este o piesă turnată în aliaj de argint antic asemănător îndeaproape aliajului monetar dacic "Aiud-Cugir" grupa B. Adică proporția de argint în aliaj este de aproximativ 79-80%; proporția de Cu de aproximativ 20%, proporția de Au de la 0,17-0,54%. Este argintul monetar dacic (H. Țintea din Cluj-Napoca), care diferă fundamental de argintul monetar modern (rafinat - fără aur), martor-tip piesa de 5 lei cu Carol I (90% Ag, 10% Cu, fără aur); diferă de asemenea fundamental de piesele antice grecești și romane (Thassos și Denarul-Sabinus) care au foarte puțin cupru. Se apropie paradoxal de aliajul de argint antic din dragma histriană, varianta cu sigla A, al cărei conținut de cupru este puțin sub 20% (minereu de argint originar din Dacia, vezi fig.1).

Fig. 2

"Vulturul heraldic" pe falera de la Surcea.

Prezența aurului ca impuritate de concentrație de 0,11-0,42% Au, în toate probele ca și a celorlalte elemente Zn, Pb, Sn, etc. se explică prin geneza comună a minereurilor și prin modul de extracție a argintului. Argintul extras cu metal din minereuri conținea deja acest aur ca și celelalte impurități, dar aurul nu putea fi identificat sau bănuț a fi în argint la acea vreme și chiar dacă se știa nu se cunoștea modul de purificare. Chiar dacă analiza spectrografică nu s-a făcut pe un număr mai mare de aliaje monetare în argint care au circulat în Dacia aproximativ în secolul II și I î.e.n. și nu s-a făcut nici pe seria întregă "Aiud-Cugir", grupa B, se poate afirma autenticitatea medaliei "Burebista" ca fiind turnată în aliaj de argint autentic dacic, așa cum a fost definit la noi de ing. H. Țința din Cluj-Napoca (1964). Medalia "Burebista" prin analiza chimică și metalurgică capătă "drept de cetate"

și de-abia acum poate intra în studiul amatorilor arheologi, numismați sau chiar istorici.

Este poate prima imagine umană grandioasă care ne parvine din glorioasa epocă dacică, este prima reprezentare plauzibilă a marelui Burebista. Poate că vreuna din aceste piese, puțin numeroase la origine (?) să fi scăpat distrugerii implacabile a timpului. Publicarea imaginii poate să se dovedească un stimul pentru găsirea și a altor piese asemănătoare în viitor.

Din punct de vedere artistic, imaginea presupusă a lui Burebista este coplesitoare, ar merita un studiu "portretul" său, și "emblema" Sarmizegetusei.

În tezaurele de argint dacic găsite pe teritoriul României, doar pe falera de la Surcea apare deasupra Cavalerului dac capul vulturului heraldic (sec. II î.e.n.), deci tot aproape de perioada "Burebista" (vezi fig. 2).

Fig. 1

Denumirea monezii	Chimic cantitativ ‰				SPECTROGRAFIC																Greutatea de aliaj analizata (g.)
	Al	Cu	Pb	Zn	Ag	Cu	Zn	Sn	Pb	Fe	Co	Au	Ni	Sb	Bi	As	Hg	Cd	Si		
BUREBISTA medalie dacica	0,17	20,42	0,12	0,160	ZP	P- ZP	0,05 0,1	aprox 0,005	0,10 0,50	aprox 0,05	aprox 0,005	aprox 0,1	aprox 0,005	aprox 0,005	0,1 0,05	0,005	0,01	-0,005	0,1 0,05	0,9800	
THASOS Tetradrachma Dionisos	0,30	0,82	0,12	0,095	ZP	0,5- 1	0,005 0,030	0,005	aprox 0,10	aprox 0,1	"	0,1 0,5	"	"	0,1 0,5	"	"	"	0,1 0,05	0,0980	
ISTRIA drachma Ag	0,42	18,24	0,80	0,052	ZP	P	0,05 0,10	0,05	aprox 1	aprox 0,5	"	aprox 1	"	aprox 0,1	"	"	"	"	0,5- 1	0,0652	
DENAR REP. ROMAN AG. (SABINUS)	0,11	1,44	0,50	0,064	ZP	0,5- 1	0,05 0,001	aprox 0,001	0,50 1	0,1 0,5	"	0,1 0,5	"	"	0,1 0,05	"	"	"	0,1 0,05	0,0450	
MONEDA DACICA Ag Aiud-Cugir	0,34	20,51	0,20	0,07	ZP	P	0,05	0,005	aprox 0,1	aprox 0,1	"	0,1	"	"	0,01 0,05	"	0,01	0,01	0,1 0,05	0,0780	

NOI DESCOPERIRI ARHEOLOGICE IN COMUNA MAGURA-BACAU

Sărbătorirea a 2050 de ani de la constituirea primului stat dac centralizat și independent sub conducerea lui Burebista constituie pentru arheologii amatori, membri ai cercului de istorie "Căutătorii de comori" de la Școala generală nr. 2 Măgura-Bacău un prilej de a-și manifesta odată mai mult dragostea pentru istoria milenară a poporului nostru.

În acțiunile pentru cunoașterea și cercetarea trecutului istoric al comunei natale, recent, am descoperit noi vestigii ale existenței noastre pe aceste locuri.

În punctul Dealul Pichiului săpăturile făcute au adus la lumina zilei fragmente de vase din epoca bronzului, cultura Monteoru, faza 103. Ca forme de vase întâlnim cești cu buza dreaptă, torți supraînălțate prevăzute cu buton, în partea superioară, decorate cu cercuri concentrice, linii vălurite. Altele sunt decorate cu cercuri cu incizie în cruce precum și linii în relief sau brâie simple crestate în relief (fig. 1).

Ceramica din Dealul Pichiului își găsește analogii cu ceramica descoperită în alte așezări din Moldova, Bogdănești, Poiana, Corni, Târgu Ocna-Podei, Răcăciuni, Perchiu, Mândrișcă (1).

Tot în acel punct s-a descoperit și un celt de bronz din sec. X-IX î.e.n. de la sfârșitul Hallstatt-ului timpuriu decorat cu nervuri în bandă orizontală și unghiulară pe ambele fețe, lama lățită mult spre tăiș, drept, foarte puțin tocit de la întrebuițare, cu o tortiță pentru prindere. În plus în zona de împreunare a lamei cu tubul de înmănușare este un prag. Celtul are dimensiunile: lungimea = 8,5 cm, diametrul maxim la gură = 4,5 cm, adâncimea găurii de înmănușare = 4 cm, greutatea = 82 gr (fig. 2). Această piesă își găsește analogia cea mai apropiată în descoperirile din Moldova de la Nănești, Bârlad, Prăjești, Bichești (2), iar în Transilvania cu depozitul de la Iara, județul Cluj-Napoca (3).

Am mai dat la iveală în urma cercetărilor o monedă de bronz din timpul împăratului roman *Antoninus Pius* (138-161) și două pietre de râșniță dacică.

Cele câteva piese rezultate din recente cercetări pe teritoriul comunei Măgura-Bacău, dovedesc alături de altele prezența poporului nostru în această parte a țării din timpuri străbune.

Dumitru Tătaru

1. Marilena Florescu, *Contribuții la cunoașterea etapelor timpurii ale culturii Monteoru în Moldova*, în «Arheologia Moldovei» IV, 1966.
2. Viorel Căpitanu, *Două celuri descoperite în Moldova*, în «Carpica» IV, 1971.
3. M. Petrescu-Dâmbovița, *Depozitele de bronz din România*, Editura Academiei R.S.R., București, 1977. Planșa 360, fig. 1-2, pag. 353,

1

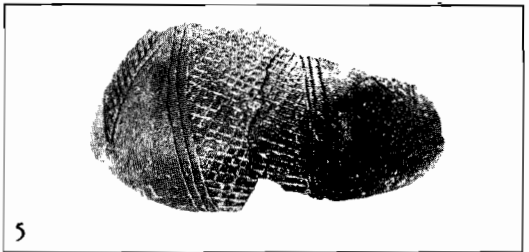
3

2

4

5

1. Vas - epoca bronzului. Cultura Monteoru. 2. Vas - epoca bronzului. Cultura Monteoru. 3. Celt de bronz, sec. X-IX î.e.n. 4. Monedă din timpul împăratului roman Antoninus Pius. 5. Fragment de vas - epoca bronzului. Cultura Monteoru.

2050 - CEA MAI INALTĂ COMEMORARE
A POPORULUI TRACO-GETO—ROMAN

Cu prilejul împlinirii a 2050 ani de la crearea primului stat geto-dac centralizat și independent de către marele rege Burebista, publicăm un fragment din preludivul poemului dramatic "Atelierul zeului".

ATELIERUL ZEULUI

TABLOUL I

BRÂNCUȘI (în fața Columnei Nemuririi - Coloana Infinitului):

Te-am făurit Columnă, spre noul infinit,
Simbol al nemuririi de dincolo de mit;
În fiecare cută pulsează viața-n tine
Cu jertfele și lupta unor făpturi divine...

BUREBISTA (Într-o apoteoză de lumini coboară din Coloana Infinitului, vorbind puternic pe fundalul unei simfonii celeste)

Noi, Tracii, suntem aici de la început,
De când pământul s-a făcut,
De când soarele a răsărit,
Suntem un munte neclintit...
Umbrele invadatoare
Ne-au călcat țara-n picioare
Și ne-au furat lumina-n zori,
Umbrele de invadatori...!
Dar, Noi, Tracii, vulcan aprins
Le-am nimicrit în foc nestins
Și-am risipit cenușa lor
Pe coastele furtunilor...
Poporul, Soarele și Vântul
Le-au făcut una cu pământul!...

BRÂNCUȘI (Arătând spre figura atletică a regelui Burebista)

Burebista, Întâiul, Mare Get și rege,
În Dacia eternă, soldații și-i alege
Din munți, câmpii și dealuri, din sate depărtate,
Unind umăr la umăr și frate lângă frate...
Cu Deceneu în frunte al său bun ajutor,
A făurit armata cu oameni din popor
Și-a liberat pământul neamului traco-get,
În cele patru unghiuri, cu forțe de atlet...
A cimentat puternic un Stat în sfânta vatră,
Centralizat și liber pe munții săi de piatră...
Cu holdele de aur și munții în temelii,
Va dăinui în veacuri, poporul de stânci vii...

George Acșinteanu

AL III-LEA CONGRES INTERNATIONAL DE TRACOLOGIE

Viena, 2-6 iunie, 1980

Timp de patru zile Academia de Științe a Austriei a găzduit lucrările unuia dintre congresele interdisciplinare cele mai frecventate în Europa. Arheologi, istorici ai Antichității, specialiști în istoria artelor și religiei, numismați, etnologi și lingviști s-au întâlnit pentru a treia oară pentru a-și comunica descoperirile și ipotezele cele mai recente. A dominat, cantitativ, contribuția cercetătorilor bulgari, fapt explicabil și prin aceea că manifestarea era organizată în colaborare cu Academia de Științe de la Sofia. Dezvoltarea tracologiei a fost atât de intensă în ultimii douăzeci de ani, încât nu mai surprinde că o cultivă oameni de știință din atâtea țări; erau reprezentate la Viena Anglia, Belgia, Bulgaria, Cehoslovacia, Franța, Germania, Grecia, Italia, Japonia, Jugoslavia, Olanda, Polonia, România, Turcia, Uniunea Sovietică.

Congresul a fost dedicat renumitului tracolog austriac W. Tomášek, de la apariția operei căruia *Die alten Thraker* s-au împlinit o sută de ani. (Participanților li s-a oferit câte un exemplar, recent retipărit la Viena, din acest opus magnum al tracologiei). O parte din comunicările primei zile - după salutarile ministrului culturii al Austriei și al președintelui Academiei austriece de științe - au fost dedicate revalorificării operelor lui Tomášek: A. Fol, *W. Tomášek și Tracologia*

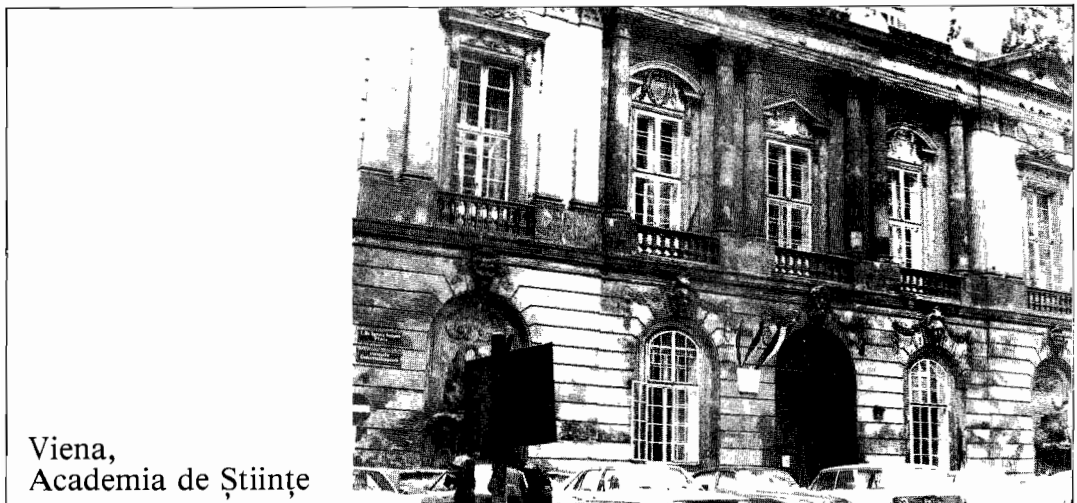
de azi; L.A. Gindin, *Reconstrucția limbii trace în operele lui Tomášek*; K.A. Vlahov, *Tomášek întemeietorul științei tracologice*; F. Papazoglu, *Opera lui Tomášek în domeniile geografiei istorice și al topografiei Peninsulei Balcanice*; T.D. Slatkovskaia, *Tomášek, moștenirea culturală a Tracilor și etnografia contemporană*.

De un deosebit interes s-a bucurat ampla expunere a prof. dr. J.C. Drăgan *Spațiul tragic*, pe care o reproducem integral în numărul de față și cel următor al buletinului nostru, precum și expoziția de cărți și reviste tracologice publicate de Fundația Europeană Drăgan.

Recepția oferită de Ambasadorul Bulgariei la Viena, spectacolul de gală prezentat de artiștii bulgari (cântăreți, pianiști, violoniști) la "Casa Wittgenstein", sediul Institutului bulgar de cultură din Viena, precum și excursia la ruinele cetății romane Carnuntum, au contribuit la reușita Congresului,

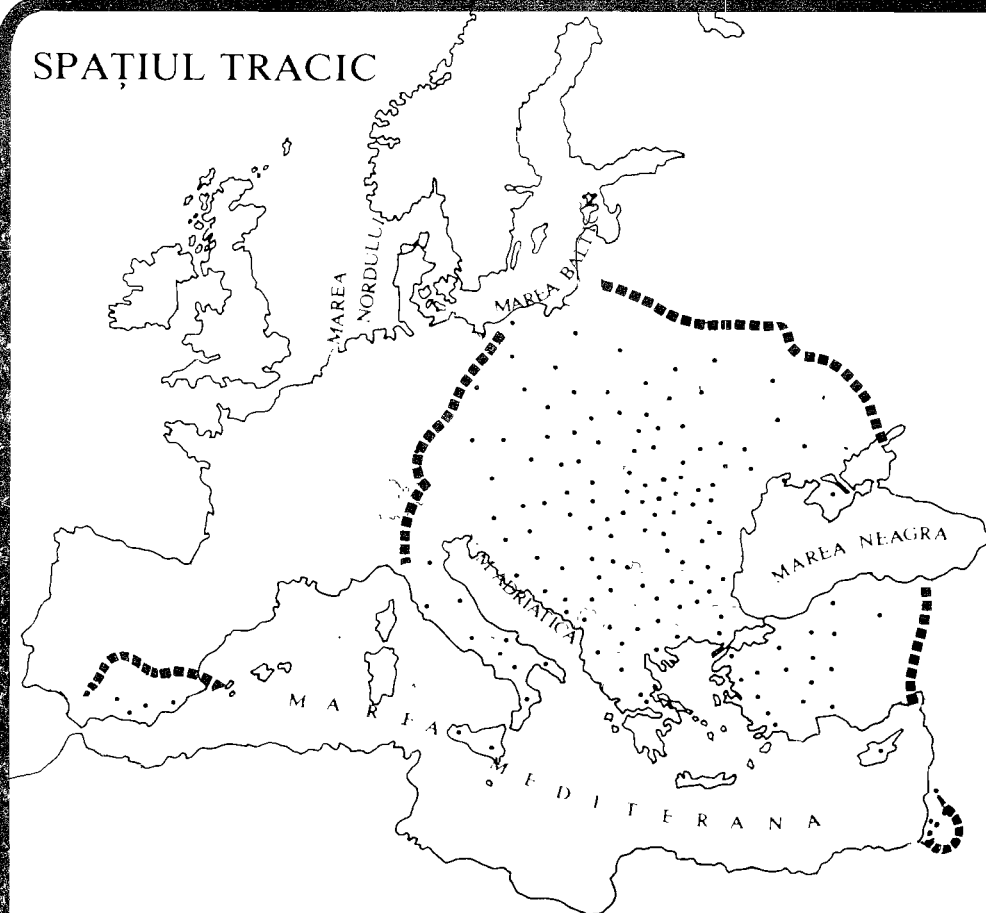
Cu toate că, în comparație cu cele de la Sofia (1972) și București (1976), Congresul de la Viena a reunit mai puțini participanți, nivelul și rezultatele sale dovedesc cu prisosință că ne aflăm în fața unei științe în plin avânt.

Y. Giulea

Viena,
Academia de Științe

SPAȚIUL TRACIC

Tracii sunt neamul cel mai numeros și mai răspândit din lume,
după cel al Indienilor (Herodot)

<i>J.C. Dragan: Spațiul Tracic</i>	1
<i>I. Duridanov: Les rapports linguistiques entre les Thraces et les Celtes</i>	4
<i>M. Petrescu-Dâmbovița: Metalurgia Bronzului la Tracii din spațiul carpato-ponto-dunărean</i>	7
<i>G. Iliescu și I. Radu: Medalie «Burebista?»</i>	10
<i>D. Tătaru: Noi descoperiri arheologice în comuna Magura-Bacău</i>	12
<i>G. Acsinteanu: Atelierul zeului</i>	14
<i>Y. Giulea: Al III-lea Congres Internațional de Tracologie</i>	15

NOI TRACII
Redactia: Via Larga 11, Milano

Direttore responsabile: Sabino d'Acunto
Direz. Foro Traiano 1/A Roma Reg. Trib. Roma n. 17282 del 31.5.78
Rivista mensile Spedizione in abbonamento postale gruppo terzo (70%)
Centro stampa B.G. Via larga 11 Milano